

Recht(spraak) en conflictoplossing als symbiose

Dineke de Groot

RECHT(SPRAAK) EN CONFLICTOPLOSSING ALS SYMBIOSE

Omslagontwerp: Nick van Silfhout, Den Haag
Opmaak binnenwerk: Crius Group, Hulshout

© 2026 Dineke de Groot | WJS uitgevers

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige ander manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978-94-93458-49-9
NUR 820

wjs-uitgevers.nl

INHOUD

Hoofdstuk 1. Inleiding	7
1.1 Rechtspraak en conflictoplossing	7
1.2 Conflictoplossende instituties	14
Hoofdstuk 2. Vooraf iets over rechtspraak	19
2.1 Rechtspraak als door het recht genormeerde vorm van conflictoplossing	19
2.2 Interactie	22
Hoofdstuk 3. Enkele reflecties bij het debat over conflict-oplossing en rechtspraak	25
3.1 Inleiding	25
3.1.1 Perspectief: taakopvatting van de rechter	25
3.1.2 Perspectief: publiek belang	27
3.1.3 Perspectief: door het recht genormeerde conflictoplossing	28
3.1.4 Perspectief: zoeken naar een scheidslijn	30
3.1.5 Perspectief: perceptie van gevaren	32
3.1.6 Perspectief: doelen van geschilbeslechting	34
3.2 Een aanname en drie risico's	38
3.3 Overzichtelijk debat?	40
3.4 Apodictische aanname?	42
Hoofdstuk 4. Recht en taal	47
4.1 Het woord conflictoplossing	47
4.2 Conflict, gedrag en recht	49
4.3 Een persoon in een conflictsituatie	49
4.4 Geen uitgemaakte zaak	50

Hoofdstuk 5. Geschilbeslechting en conflictoplossing	51
5.1 De mondelinge behandeling in civiele zaken	51
5.2 Finale geschilbeslechting	52
5.3 Onafhankelijkheid	54
Hoofdstuk 6. Regelgeving en rechtspraak	57
6.1 Inleiding	57
6.2 Een voorbeeld uit verstrengelde nationale, supra-nationale en internationale regelgeving	57
6.3 Een voorbeeld uit het bestuursrecht	60
6.4 Een voorbeeld uit het civiele procesrecht	66
6.5 Van regelgeving naar (uitvoering en) rechtspraak	73
Hoofdstuk 7. Conflictoplossing in rechtspraak van de Hoge Raad	81
7.1 Inleiding	81
7.2 Vakantie	81
7.3 Effectenlease	83
7.4 Tijdgeest	86
7.5 Redelijkheid en billijkheid	88
7.6 Tijdigheid	92
Hoofdstuk 8. Iets over toegang tot het recht	99
Hoofdstuk 9. Afsluiting	111

HOOFDSTUK 1

Inleiding

1.1 RECHTSPRAAK EN CONFLICTOPLOSSING

Geschilbeslechting en berechting van strafbare feiten zijn in de Grondwet opgedragen aan de rechterlijke macht (art. 112 en 113 Grondwet). Bij geschilbeslechting en rechtshandhaving door middel van rechtspraak is aandacht voor de betekenis van conflicten in Nederland zo gewoon dat die aandacht in de praktijk kan opgaan in de zaaksbehandeling, en niet meer opvalt als een element van rechtspraak.

Bij de behandeling van strafzaken bijvoorbeeld is aandacht voor een conflict dat in een strafbaar feit is uitgemond, in menige zaak vanouds een regulier onderdeel van de interactie ter zitting tussen de verdachte, het openbaar ministerie en de rechter over de toedracht van het tenlastegelegde feit. De omstandigheden waaronder dat feit is gepleegd, kunnen van belang zijn bij de beantwoording van de vragen van artikel 350 Sv naar de bewezenverklaring, de strafbaarheid van het feit en de verdachte en de op te leggen straf of maatregel. Zo zal de politierechter ter zitting aandacht besteden aan een conflict in het verkeer waarbij een persoon woedend een klap uitdeelde aan een andere persoon die met zijn auto de vrije doorgang op de weg versperde om vracht uit te laden en ondanks oorverdovend getoeter geen aanstalten maakte om verder te rijden. In een dergelijke situatie zal de interactie ter zitting in het algemeen niet alleen gaan over de toedracht (in het kader van de vraag of de tenlastegelegde mishandeling bewezen kan worden), maar ook over de keuzes en het gedrag van de verdachte op de openbare weg en over de impact van conflictsi-

tuaties op hemzelf en anderen. Dit zijn onderwerpen die raken aan de omstandigheden waaronder het feit is gepleegd en de persoonlijke omstandigheden van de verdachte. De aandacht voor een dergelijke conflictsituatie is in de behandeling van de strafzaak een regulier onderdeel van de door de rechter te beantwoorden feitelijke en juridische vragen. Die aandacht is daaruit niet weg te denken en valt zelden op als een aspect van conflictoplossing door middel van rechtspraak.¹

Vanaf 1999 kwamen in de rechtspraak vanuit het ‘Landelijk bureau Mediation naast rechtspraak’ voorzieningen beschikbaar om zaken door te verwijzen naar een mediator in gevallen waarin de rechter dat passend acht en partijen daarmee instemmen.² In die tijd kwam er in de rechtspraak ook meer zelfstandig aandacht voor (kenmerken van) conflicten in zaken, bijvoorbeeld ter beoordeling van de opportuniteit of slagingskans van een verwijzing naar mediation. In 2012 duidde ik in de inleiding van mijn oratie ‘Rechtspraak met hart voor de zaak’³ geschilbeslechting en de berechting van strafbare feiten aan als vormen van conflictoplossing. In

¹ Zie voor een civielrechtelijk voorbeeld waarin geschilbeslechting en conflictbeslechting haast onmerkbaar worden vermengd: H.J. Vetter, ‘Kort geding en ondernemingsrecht: schorsing en benoeming van (tijdelijke) bestuurders van rechtspersonen’, *TCR* 2025/38&4, p. 99: “Een passende voorziening bij voorraad kan geschillen in de rechtspersoon of tussen bij de rechtspersoon betrokken personen in de kiem smoren of temperen en zorgen dat de gang van zaken in de onderneming gezond of – op zijn minst – werkbaar blijft of wordt, al is het maar voorlopig. Dit in afwachting van een verbetering van de onderlinge verhoudingen of – als het niet anders kan – van een beslissing van de bodemrechter of de Ondernemingskamer in een enquêteprocedure.”

² Zie bijv. L. Combrink, A. Klijn, M. Pel en S. Verberk, ‘Op maat beslecht. Mediation naast rechtspraak 1999-2009’, Den Haag: Raad voor de rechtspraak, *Research Memoranda* 2009/2.

³ G. de Groot, *Rechtspraak met hart voor de zaak* (oratie), Amsterdam: Vrije Universiteit 2012, <https://research.vu.nl/en/publications/rechtspraak-met-hart-voor-de-zaak>.

Nederland is in de rechtspraak en de wetenschap een debat ontstaan over iets dat in elk geval tot 1999 vanzelfsprekend leek, namelijk dat de rechter “van oudsher conflictbeslechter *par excellence*” is, zoals Combrink, Klijn, Pel en Verberk het verwoorden in hun eindrapportage over tien jaar ‘Mediation naast rechtspraak’.⁴

Dat debat wordt soms gevoerd over de band van opvattingen over de taken van de rechter (taakopvattingen).⁵ Breder beschouwd gaat het in de kern over de functie van de rechter in de democratische rechtsstaat: kan, mag en/of moet de rechter bij het beslechten van geschillen en het berechten van strafbare feiten oog hebben voor de betekenis van conflicten van de partij(en) en belanghebbenden in een zaak? En in hoeverre maken in het antwoord op die vraag de wensen, behoeften en verwachtingen van partijen en belanghebbenden verschil? Bezien vanuit het constitutionele recht zijn de antwoorden op zulke vragen onderdeel van de uitleg en toepassing van geschreven en ongeschreven rechtsregels waarin de functie van de rechter in de democratische rechtsstaat is ingebed, met name in relatie tot de trias politica en tot de verwezenlijking van fundamentele rechten.

In het procesrecht en in de rechtspraak hebben andere elementen, zoals het specifieke rechtsgebied of het belang dat rechtspraak onderdeel is van de maatschappelijke werkelijkheid, ook zo hun invloed op de mate waarin rechtspraak conflictoplossing omvat.

⁴ L. Combrink, A. Klijn, M. Pel en S. Verberk, ‘Op maat beslecht. Mediation naast rechtspraak 1999-2009’, Den Haag: Raad voor de rechtspraak, *Research Memoranda* 2009/2, p. 3,

⁵ Bijv. H. Grootelaar, P. Mascini en W. Van Rossum, ‘Redactioneel bij themanummer “Recht als probleemoplossing?”’, *Recht der Werkelijkheid* 2017 (38) 2, p. 7. Zie ook hierna par. 3.3.

In de maatschappelijke werkelijkheid wordt aan de rechter een beslissing gevraagd over een onderwerp dat deel uitmaakt van een groter geheel. Aan het aanhangig worden van een zaak bij de rechter gaat meestal een situatie vooraf die vooral bestaat uit menselijke gedragingen en verklaringen in een leefsituatie. In die voorfase van een procedure bij de rechter betreft het in het civiele recht nogal eens een situatie waarin een conflict ontstaat dat in onderling overleg tussen de betrokken partijen niet wordt opgelost. De conflictstof neemt daarbij veelal toe. Er kunnen rechtsbijstandverleners aan te pas komen. Conflicten kunnen in de voorfase worden gejuridiseerd en zij kunnen escaleren.⁶ Als de zaak bij de rechter komt, kunnen partijen in hun standpunten verder van elkaar verwijderd lijken dan in werkelijkheid bij hun rechtsposities past. In de gerechtelijke procedure spreekt de rechter met partijen over hun geschil. Dat doet de rechter niet alleen om te weten te komen over welke punten moet worden beslist en welke beslissing de juiste zal zijn, maar ook om te bezien op welke punten partijen consensus kunnen bereiken. Zo vormt zich in de procedure in samenspraak tussen partijen en de rechter een beeld van de punten waarover het oordeel van de rechter wordt gevraagd. Aandacht voor conflictoplossing is dan ook een regulier onderdeel van het trechtermodel van de civiele procedure waarin de omvang van het geschil in de dialoog tussen partijen en de rechter wordt afgepeld op de weg die naar een rechterlijke uitspraak kan leiden.

In familie- en jeugdzaken is aandacht voor conflictoplossing in rechtspraak gemeengoed geworden, met name in de

⁶ Vgl. over de focus op financiële schadevergoeding in de afwikkeling van de toeslagenaffaire temidden van een breder scala aan behoeften en belangen van benadeelden bijv. M. Scheltema, 'Herijking hersteloperatie toeslagenouders. Voorbode van een nieuwe bestuurscultuur?', *Nederlands Tijdschrift voor Bestuursrecht* 2022/1, p. 1-7.

aanpak van gezins- en multiproblematiek.⁷ Die ontwikkeling kan weer nieuwe vragen of verwachtingen zichtbaar maken. Zo werd een prangende kwestie of schuldenproblematiek van gezinnen voldoende onder ogen is gezien in jeugdbeschermingszaken over ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing.⁸ Hierbij kwam onder meer aan de orde in hoeverre een jeugdrechter, die moet beslissen of een minderjarige ondertoezichtgesteld of uithuisgeplaatst moet worden in het belang van die minderjarige (art. 1:255 e.v. BW), in de omstandigheden van het geval kan, mag of moet betrekken of in het gezin waarin de minderjarige opgroeit, schuldenproblematiek speelt die is ontstaan in het kader van de zogenoemde toeslagenaffaire. Hier is waarneembaar dat de functie van de rechter in de democratische rechtsstaat een essentieel denkkader is om te verkennen in hoeverre conflictoplossing van de rechter valt te verwachten: ook als duidelijk zou zijn dat in jeugdbeschermingszaken meer aandacht had kunnen worden besteed aan gezinsschuldenproblematiek in relatie tot toeslagen, is daarmee niet gezegd dat de desbetreffende rechterlijke uitspraken anders hadden kunnen of moeten luiden. Het belang van de minderjarige in de situatie waarin die is komen te verkeren, is bepalend bij de toepassing van de wettelijke criteria over

⁷ Zie bijv. Nina Eggens, Rogier Hartendorp en Marc Simon Thomas, ‘Probleemoplossende rechtspraak in Nederland: de rechter dichterbij burgers met multiproblematiek?’, in: M. Boone, L. Ansems, A. Bedner, E. Filius en R. Hartendorp (red.), *De conflictoplossende rol van de rechter in kleine en grote zaken. Van kattenvoer tot klimaat*, Den Haag: Boom 2025, p. 51-69.

⁸ Zie o.a. *Erfenis van onrecht. De blijvende impact van de toeslagenaffaire op het leven van uit huis geplaatste kinderen*. Rapportage commissie toeslagen en uithuisplaatsingen, 27 maart 2025 (<https://toeslagen-uthuisplaatsingen.nl/wp-content/uploads/2025/03/Rapportage-Commissie-Toeslagen-en-Uithuisplaatsingen-Erfenis-van-onrecht.pdf>).

ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing. Een rechterlijke vaststelling van mogelijke oorzaken van de toepasselijkheid van die bepalingen zou de minderjarige nog niet de bescherming bieden die met de wettelijke criteria wordt beoogd. Achteraf bezien wordt echter door menigeen moeilijk begrepen dat beslissingen over ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing geen factor zijn geworden die de toeslagenaffaire (eerder) aan het licht bracht, terwijl gezins- en multiproblematiek een regulier onderwerp is in jeugdbeschermingszaken en geldschulden op hun beurt een regulier onderwerp in die problematiek zijn. De ervaringen en emoties van kinderen en ouders die in de schuldenproblematiek van de toeslagenaffaire te maken kregen met jeugdbeschermingsmaatregelen, zijn niet terug te draaien en behoren gehoor en erkenning te vinden in de maatschappij. Bezien vanuit die functie(ervulling) van de rechter is van belang dat ook binnen de rechtspleging en de rechtspraak evaluatie en reflectie plaatsvinden⁹ en dat in de rechtspraak handelingsperspectieven worden ontwikkeld om knelpunten in wetgeving op een zaaksoverstijgend niveau te herkennen en signaleren.¹⁰

⁹ *Recht doen aan kinderen en ouders*. Rapport van de reflectiecommissie familie- en jeugdrechters van de rechtbanken en de gerechtshoven, Den Haag: 2023 (<https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/Publicatie%20Reflectietraject%20Familie%20Jeugd.pdf>); *De weging van schulden bij uithuisplaatsingen*. Dossieronderzoek en aanbevelingen naar aanleiding van de kinderopvangtoeslagenaffaire, maart 2025 (<https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/De%20weging%20van%20schulden%20bij%20uithuisplaatsingen.pdf>).

¹⁰ Zie jaarverslagen van de Hoge Raad vanaf 2017, rubriek Signalen aan de wetgever (www.hogeraad.nl); jaarverslagen Raad voor de rechtspraak vanaf 2022, rubriek Knelpunten in wetgeving en uitvoering (<https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Jaardocumenten>); jaarverslagen Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State vanaf 2023, rubriek Terugkoppeling aan de wetgever (<https://www.raadvanstate.nl/publicaties/jaarverslagen/>).

Het ambt van de rechter wordt uitgeoefend in een samenleving die, onder invloed van tal van ontwikkelingen waaronder globalisering, individualisering en digitalisering, aanzienlijk complexer is geworden dan de samenleving van een jaar of vijftig geleden. De rechter werkt met duidelijke wetteksten voorzien van een wetstechnische toelichting, maar ook met open normen in wetgeving, wetten die rechtssystematisch niet (meer) goed op elkaar aansluiten, of een memorie van toelichting die meer een beleidsstuk is dan een wetstechnische toelichting. De rechter werkt in een gelaagde rechtsorde, waarin het recht van de Europese Unie en de doorwerking van verdragen in het nationale recht via de artikelen 93 en 94 Grondwet, waaronder mensenrechtelijke verdragen, aan de orde van de dag zijn. De rechter vervult zijn functie in het contact met mensen die in hun dagelijks leven een rechtszaak doormaken, ervaring hebben met conflicten in het leven, en meestal minder ervaring hebben met rechtspraak dan met onderwijs, gezondheidszorg, overheidsinstanties en andere instituties die in het leven voorbij komen.

Kennis over wat er kan, mag en moet aan conflictoplossing in rechtspraak, is belangrijk voor het behouden en het bevorderen van juridisch hoogwaardige rechtspraak die aansluit bij wat nodig is in de samenleving. Zulke rechtspraak behoort in de democratische rechtsstaat voorhanden en voor eenieder verkrijgbaar te zijn. De academie heeft de positie om vanuit de wetenschap bij te dragen aan de ontwikkeling en ontsluiting van die kennis. Het is verheugend en voor de democratische rechtsstaat in Nederland belangrijk dat de universiteiten sinds 2018 met het Sectorplan Rechtsgeleerdheid nieuwe kansen tot samenwerking hebben kunnen bieden bij het overdenken en

Zie ook: *Staat van de wetgevingskwaliteit*, JenV 2024, p. 7 (<https://open.overheid.nl/documenten/dpc-f40c03afc3fc376a7026b07f3cee-3a5867242b2a/pdf>).

onderzoeken van de betekenis van conflictoplossing in rechtspraak.

1.2 CONFLICTOPLOSSENDE INSTITUTIES

In het Sectorplan Rechtsgeleerdheid hebben in 2018 tien Nederlandse universiteiten vastgelegd dat zij in de jaren erna zouden investeren in de rechtswetenschap in al haar vormen. Het sectorplan kende verschillende speerpunten die samen een brede aanpak van de rechtswetenschap vormen.¹¹ Een van de speerpunten draagt de naam ‘Conflictoplossende instituties’. Deelnemende universiteiten zijn de Universiteit Leiden, de Universiteit Utrecht en de Radboud Universiteit. Dit speerpunt is op de website van het Sectorplan als volgt toegelicht:

“Het speerpunt Conflictoplossende instituties draagt bij aan een fundamentele herbezinning op het probleemvoorkomend en probleemoplossend vermogen van de rechtsstatelijke instituties.

Enerzijds verlangt het publiek voor grote en nieuwe maatschappelijke problemen effectieve en snelle oplossingen. Anderzijds leeft de gedachte dat overheidsinstituties de voeling met hun leefwereld kwijt zijn. Bovendien is de rechtspraak steeds moeilijker toegankelijk. Door toegenomen fragmentering en polarisering is de verbinding met de samenleving voor alle instituties complexer geworden. Het gezag van bestuur, wetgever en rechter staat onder druk. Tegelijkertijd moeten zij effectieve oplossingen bieden voor grote en nieuwe maatschappelijke problemen. Daarom richt dit speerpunt zich op het vergroten van de slagkracht

¹¹ Zie de website van het Sectorplan Rechtsgeleerdheid: <https://www.sectorplanrechtsgeleerdheid.nl>.

van de instituties en van het juridisch instrumentarium. Met als doel gezag en legitimiteit in onze fragmentariserende samenleving te behouden.

Elke universiteit legt haar eigen accent:

De Universiteit Leiden concentreert zich op het probleemvoorkomend en -oplossend vermogen van de rechtspraak.

De onderzoekers richten zich op de deelthema's 'duurzame rechtspleging' en 'de rechtszaal als maatschappelijke arena'. (...)

De Universiteit Utrecht doet onderzoek naar conflictoplossende instituties in een veranderende rechtsstaat, met een accent op compensatiesystemen en rechtshandhaving. De onderzoekers gaan aan de hand van empirisch-juridisch onderzoek na hoe klassieke en nieuwe instituties in de rechtspraktijk werken. (...)

De Radboud Universiteit onderzoekt drie deelthema's: alternatieve of concurrente conflictoplossers, de taakinvulling van de rechter en de kansen en bedreigingen die uit gaan van digitalisering van de rechter. (...)"

In februari 2021 was er in het kader van het speerpunt 'Conflictoplossende instituties' een congres met de titel 'De positie van de rechter in het domein van conflictoplossing anno 2021', gevolgd door de bundel *Conflictoplossing: het domein van rechters?*.¹² De bundel was bedoeld als een systematische analyse van de beschikbare kennis van dit onderwerp binnen verschillende rechtsgebieden¹³ en bevat een

¹² M.J. Dubelaar, L.R. Glas, A.B. Terlouw en M.J. ter Voert (red.), *Conflictoplossing: het domein van rechters? Een vergelijkende studie naar rechterlijke en alternatieve conflictoplossing in verschillende rechtsgebieden*, Deventer: Wolters Kluwer 2021.

¹³ M.J. Dubelaar, L.R. Glas, A.B. Terlouw en M.J. ter Voert, *Conflictoplossing: het domein van rechters? Een vergelijkende stu-*

voorwoord¹⁴ van mijn hand. In dat voorwoord nam ik met woorden zoals ‘rechtspraak en andere vormen van conflictoplossing’ tot uitgangspunt dat rechtspraak een vorm van conflictoplossing is, zoals dat ook in het speerpunt Conflictoplossende instituties gebeurt. Diverse bijdragen in die bundel besteden aandacht aan het debat over de rol van de rechter in het domein van conflictoplossing, waaronder aan de vraag in hoeverre de rechter (of een andere conflictoplosser) in de positie is om in een zaak met de betrokkenen van gedachten te wisselen niet alleen over het recht, maar ook over de sociale, economische en maatschappelijke context waarin het recht in een zaak wordt toegepast.¹⁵ Anders gezegd: de institutie waarin rechtsprekende bevoegdheden worden uitgeoefend, is een conflictoplossende institutie, maar daarmee is nog niet gezegd in hoeverre conflictoplossing valt te bieden in het kader van geschilbeslechting en rechtshandhaving.

Na enkele jaren onderzoek vanuit het speerpunt Conflictoplossende instituties werden resultaten belicht in een volgende bundel onder de titel *De conflictoplossende rol van de rechter in kleine en grote zaken. Van kattenvoer tot klimaat*.¹⁶ Hierover vonden presentaties en discussies plaats bij een congres

die naar rechterlijke en alternatieve conflictoplossing in verschillende rechtsgebieden, Deventer: Wolters Kluwer, 2021/7.

¹⁴ G. de Groot, ‘Voorwoord’, in: M.J. Dubelaar, L.R. Glas, A.B. Terlouw en M.J. ter Voert (red.), *Conflictoplossing: het domein van rechters? Een vergelijkende studie naar rechterlijke en alternatieve conflictoplossing in verschillende rechtsgebieden*, Deventer: Wolters Kluwer, 2021/V-VIII.

¹⁵ M.J. Dubelaar, L.R. Glas, A.B. Terlouw en M.J. ter Voert (red.), *Conflictoplossing: het domein van rechters? Een vergelijkende studie naar rechterlijke en alternatieve conflictoplossing in verschillende rechtsgebieden*, Deventer: Wolters Kluwer, 2021/V en VII.

¹⁶ M. Boone, L. Ansems, A. Bedner, E. Filius en R. Hartendorp (red.), *De conflictoplossende rol van de rechter in kleine en grote zaken. Van kattenvoer tot klimaat*, Den Haag: Boom 2025.

op 23 en 24 januari 2025 in Nijmegen, getiteld ‘Het conflict-oplossend vermogen van de rechtspleging’. De onderzoekers hebben als centrale vraag voor dit congres van 2025 geformuleerd: in hoeverre kan het recht burgers voorzien van adequate oplossingen voor hun juridische conflicten en problemen.

De uitnodiging van de onderzoekers om te spreken tijdens dit congres, bleek voor mij een voedingsbodem voor een verdere verkenning van geschilbeslechting en rechtshandhaving als vorm van conflictoplossing, met behulp van mijn oratie uit 2012 en het debat in de literatuur over conflictoplossing met behulp van rechtspraak. Uit mijn mondelinge bijdrage is deze publicatie voortgekomen. De meeste aandacht hierin gaat uit naar geschilbeslechting in civiele zaken, al komen hier en daar ook aspecten van bestuursrechtelijke en strafzaken voorbij. In verband met de aandacht in deze bijdrage voor rechtspraak als een vorm van conflictoplossing komen vormen van conflictoplossing buiten de rechtspraak (zoals mediation, arbitrage, bindend advies, geschillencommissies en tuchtrechtspraak) hierna niet aan de orde. Dat laat vanzelfsprekend onverlet dat er een maatschappelijk belang mee is gemoeid dat mensen en organisaties ook effectieve toegang hebben tot andere vormen van conflictoplossing dan rechtspraak.¹⁷

¹⁷ Vgl. A.J. Akkermans, ‘Het geheel is meer dan de som der delen’, in: A.J. Akkermans, G. de Groot en A.T. Marseille (red.), *Het probleem-oplossend vermogen van het rechtssysteem* (Inleidingen op de lustrumconferentie van het Netherlands Institute for Law & Governance), Den Haag: Boom Juridisch 2020, p. 15.

